

УДК 27-277(477):378.628(477-25)

Сергій ГОЛОВАЩЕНКО

**ВНЕСОК ПРОФЕСОРА КДА
Я. О. ОЛЕСНИЦЬКОГО (1842–1907)
У СТАНОВЛЕННЯ НАЦІОНАЛЬНОГО
БІБЛІЄЗНАВЧОГО НАУКОВО-
БОГОСЛОВСЬКОГО ДИСКУРСУ**

Розкрито основні виміри теоретичного й практичного внеску у розвиток вітчизняної біблієзнавчої традиції, здійсненого Якимом Олесницьким (1842–1907), видатним представником київської духовно-академічної культури другої половини XIX – початку XX століття. Проаналізовано його доробок у царині біблійної ісагогіки, текстуальної, літературної та історичної критики Біблії, біблійної археології, біблійної історії, культурної та релігійної компаративістики

Ключові слова: Біблія, біблійні студії, біблійна ісагогіка, текстуальна критика Біблії, літературна критика Біблії, історична критика Біблії, біблійна археологія, біблійна історія, релігійна компаративістика, Київська духовна академія, Яким Олесницький.

—
Serhii HOLOVASHCHENKO

**PROFESSOR OLESNITSKY'S
CONTRIBUTION
TO THE FORMATION OF THE
NATIONAL DISCOURSE
IN BIBLE STUDIES**

Дослідження біблієзнавчої спадщини представників київської духовно-академічної традиції другої половини XIX – початку XX ст., передбачає теоретичне осягнення цього феномену в його цілісності та історичній динаміці. Зокрема, потреба в персональній ідентифікації значущих етапів розвитку спонукає визначати найсуттєвіше в мереживі індивідуальних інтелектуальних історій, виявляючи тих, хто своєю працею позначив еволюційні координати проблемного та методологічного простору вітчизняного біблієзнавства.

Відповідно, у цій статті ми звернемося до найвагоміших з цієї точки зору моментів творчості одного із знакових представників київської бібліологічної та екзегетичної

This article covers the main dimensions of theoretical and practical contribution to the development of the national biblical tradition, carried out by the Joachim Olesnitski (1842–1907), outstanding representative of Kyiv spiritual and academic culture of the second half of the XIX - beginning of the XX century. His achievements in the field of Biblical isagogics, textual, literary and historical criticism of the Bible, biblical archeology, biblical history, cultural and religious comparativism are analyzed.

Key words: Bible, Biblical studies, Biblical isagogics, textual criticism of the Bible, literary criticism of the Bible, historical criticism of the Bible, biblical archeology, biblical history, cultural and religious comparativism, Kyiv Theological academy, Joachim Olesnitski.

традиції – професора Якима Олексійовича Олесницького (1842–1907) [7]. Діяльність цього дослідника, богослова, викладача стала визначальною для формування своєрідності київської школи у таких важливих галузях біблійних студій, як ісагогіка, історична та текстуальна критика Біблії, біблійна археологія, біблійна історія, біблійна культурологія.

Проф. Я. Олесницький найповніше виявив себе як дослідник Святого Письма через викладання та науково-богословську працю. Його діяльність стала прямим внеском

до формування в КДА основних біблієзнавчих проблемно-тематичних напрямів. Одним з таких напрямів була біблійна ісагогіка. Доробок Олесницького тут був представлений статтями про окремі біблійні книги [20; 21], у яких відбувалося драматичне зіставлення науково-критичної та апологетичної рефлексії.

Другий напрям наукових студій проф. Олесницького (як обдарованого гебраїста та археолога, викладача біблійної археології та давньоєврейської мови в КДА) – це дослідження біблійної археології, історії та культури. Пам'ятаємо при цьому, що окрім традиційних внутрішніх потреб православної екзегези у звертанні до історико-культурного контексту біблійних повідомлень, цей напрям був активізований також і розвитком історичної критики в європейській біблеїстиці XIX – початку XX ст. Саме Олесницькому належать праці з біблійної археології, присвячені актуальним подіям у розвитку цієї науки [13; 14]; публікації, що демонструють власний досвід прилучення до первинного археологічного матеріалу, власні спроби історико-археологічних та історико-культурних реконструкцій (наприклад, надзвичайно детальний звіт про археологічні експедиції до Палестини) [11; 12]; дослідження старозавітної історії в контексті історії Давнього Сходу [18; 19]; біблійної літературної та художньої форми й відповідних видів стародавнього мистецтва [9; 10].

З попереднім напрямом було безпосередньо пов'язане дослідження Біблії в контексті інших культур – своєрідний зародок

релігійно-культурної компаративістики в стінах КДА. Зусилля археологів та істориків, спрямовані на пошук матеріалу для реконструкції історико-культурного контексту біблійної оповіді, завжди були органічно включені у вивчення Давнього Сходу, пов'язані з дослідженням зв'язків, взаємодій та взаємовпливів між стародавніми культурами. Це давало підстави для кращого розуміння біблійної культури. Оскільки дослідження старозавітної (давньоєврейської) історії, релігії та культури, зафіксовані як у цьому, так і у попередньому розділі, тісно сполучалися з одними з перших досліджень талмудичної традиції та іудаїзму в цілому [8], то можна твердити про фактичну участь Олесницького у започаткуванні в КДА досліджень у галузі іудаїки.

Так само значущим виявився внесок Я. Олесницького до такого напрямку, як біблійна текстологія, вивчення біблійних мов, розвиток в КДА традиції перекладання Святого Письма. Ці дисципліни, з одного боку, вкорінені до традиційної ісагогіки та екзегези, а з іншого, починаючи з середини ХІХ ст. зазнали насправді революційних зрушень у зв'язку із знаковими знахідками та публікаціями (зокрема, давні біблійні кодекси, серед яких – Синайський). І тут особливо відзначимо працю київського дослідника, де з позицій історичної та текстуальної критики розглядається традиція давньоєврейської біблійної книжності [17]. Значних зусиль саме у галузі текстології, вивчення біблійних мов та дослідження історії біблійних перекладів та видань вимагала і практична перекладацька праця, пов'язана з підготовкою Синодального перекладу та з удосконаленням церковнослов'янського тексту Біблії, здійснювана в КДА. До цієї праці також був залучений Олесницький-гебраїст: він був автором перекладів з давньоєврейської старозавітних книг Естер, Ісаї, Єремії, Єзекіїля, Даніїла, публікованих у «Трудах КДА» протягом 1865–1873 рр.

Зазначимо також важливу роль Я. Олесницького як професора у формуванні дослідницької «традиції», або ж «школи» в КДА: окрім виконання стандартних дидактичних завдань він брав активну участь у створенні спадкоємності «учительство–учнівство», організовуючи науковий пошук студентів задля їхнього прилучення до європейської біблійної науки та безпосередньо керуючи науковою роботою своїх учнів. Так, студентами КДА під керівництвом Олесницького був здійснений та під його ж редакцією опублікований в «Трудах КДА» переклад великої іноземної апологетичної праці з біблійної археології та культури [40]. Там само під керівництвом та редакцією

проф. Олесницького свого часу були опубліковані перші опуси його талановитих учнів, що фактично відкрило їм шлях до академічної праці [1; 2; 42]. У зв'язку з цим слід також відзначити рецензії вченого на кандидатські, бакалаврські, магістерські та докторські роботи, що в різні роки розглядалися на засіданнях Ради КДА та були зафіксовані у її протоколах [22–25].

Звернемося до кількох, як на нашу думку, домінантних тем інтелектуальної творчості проф. Я. Олесницького, знакових для розвитку вітчизняних біблійних студій. Таке звернення допоможе прояснити персональний внесок цього вченого до формування основних ідейних настанов та герменевтичних програм, що визначали розвиток біблієзнавства в КДА наприкінці XIX – на початку XX ст.

Спочатку йтиметься про низку принципів, проголошених та реалізованих Олесницьким у 1876–77 рр. під час підготовки «Правил для укладання приміток до російського тексту Біблії» [14]. Підстави для такого доручення, даного до того ж у всеросійському масштабі, були створені появою у 1876 р. Синодального перекладу Біблії. Критерії та правила для укладання тлумачних приміток до цього перекладу – це важливо підкреслити – були визначені й сформульовані Я. Олесницьким на підставі певної ісагогічної та герменевтичної програми. Ця програма, по-перше, була результатом світоглядної та інтелектуальної еволюції самого Олесницького як гебраїста та біблійного археолога, талановитого дослідника й викладача. По-друге, ця програма стала виявом складної духовно-інтелектуальної еволюції київського (можливо, ширше – всеросійського) духовно-академічного середовища, яке у другій половині XIX – на початку XX ст. розвивалося на тлі взаємодії зовнішніх та внутрішніх тенденцій.

Так, полеміка з «інославами», ліберальними та раціоналістичними течіями у тодішній західній біблеїстиці, палеографічні та текстологічні здобутки західних дослідників другої половини XIX ст.; потужний розвиток текстуальної критики, критики джерел та літературної форми; практика критичних видань Біблії об'єктивно визначали необхідність критичної рецепції отриманих результатів у різних галузях досліджень Біблії. У підсумку, для Я. Олесницького виклад актуальних знань про Біблію у формі популярній, але узгодженій з церковною традицією, був актуальним завданням.

У методологічному відношенні «Правила» Олесницького цікаві тим, що намагалися розв'язати текстологічну та герменевтичну колізію, спричинену появою Синодального перекла-

ду, народженого на текстуальному й культурологічному «перетині» текстів давньоєврейського масоретського, грецького LXX, частково латинської Вульгати та церковнослов'янського. Саме йшлося про пошуки шляхів популярного роз'яснення важких місць російського перекладу із застосуванням зіставлення різних текстуальних біблійних традицій, історико-текстуального та історико-критичного аналізу.

Далі, переважна більшість правил, запропонованих Я. Олесницьким, апелювали до історичного, географічного, культурного контексту при роз'ясненні тих чи інших біблійних повідомлень, поданих через російський Синодальний текст. Тут знову автор органічно виявлявся як біблієзнавець-професіонал, основною сферою наукових зацікавлень якого, окрім давньоєврейської мови та літератури, біблійної текстології та літературної критики, була старозавітна історія, географія, релігійне та суспільне життя, культура повсякденного побуту, спроектовані у сучасність через призму біблійної археології [3].

Другий сюжет з творчої історії Я. Олесницького стосується доволі екзотичного застосування історико-критичного підходу в специфічному контексті та до специфічного предмета. Йдеться про аналіз вченим талмудичної міфології та культури [8]. Це було, мабуть, перше у вітчизняній науці та богослов'ї глибоке систематичне дослідження з цього предмету, яке містило в собі, окрім критико-апологетичного пафосу, ще й своєрідну методологію.

Так, у самій назві роботи міститься алюзія на категоріальний апарат німецької біблійної критики, в т.ч. представників т. зв. «міфологічної школи». І тут, саме при виборі методології та системи оцінювання, зіграло, на нашу думку, роль конфесійне настановлення. А саме: офіційно засуджуючи позиції т. зв. «негативних» критиків-«міфологістів», які заперечували традиційні погляди на Христа, Святе Письмо, історію християнства, православні богослови часом були досить лояльними до критичного пафосу, методів та інструментарію, коли йшлося про необхідність критики «чужої» традиції, в даному разі, іудаїстичної. Як це показав текст київського автора, присвячений талмудичній міфології?

Аналізуючи першоджерела мовою оригіналу, Олесницький розглянув талмудичну писемність крізь призму одного з авангардних порівняльно-релігієзнавчих досліджень. Методологічна та ідейна складова компаративістики Олесницького, дійсно, можуть оцінюватися критично через їх конфесійну

тенденційність. Але те, що «єврейський міф» став предметом систематичного критичного аналізу, становить неабияку цінність. Також цінним є залучення дослідником різноманітного матеріалу з греко-римської, єгипетської, іранської, індійської міфології, неоплатонізму, християнського фольклору для аналізу тих трансформацій, яких, за твердженням Олесницького, зазнали традиційні біблійні образи та сюжети, а також факти та події історії єврейського народу як в новозавітну добу, так і в добу раннього середньовіччя [8, 1, с. 157–158].

І тут ми наближаємося до ще одного пункту методології Олесницького. Це – натяк на можливість (а інколи і спроба її реалізувати) «деміфологізації» досліджуваного тексту – передовсім, за рахунок включення історичного та культурного контексту в процес прочитання та інтерпретації талмудичних сюжетів. Так, Олесницький намагається показати ніби два шари, два рівні інтерпретації агадичного міфу. Один походить від біблійного матеріалу, який під впливом певної міфологічної, філософської або фольклорної традиції трансформувався та отримав позабіблійну інтерпретацію. І тут автор, як професійний біблієзнавець, є вельми суворим в оцінках адекватності тих пояснень писання, якими обґрунтовуються ті чи інші талмудичні ідеї, образи, сюжети. Другий же рівень походить від історичної критики Біблії, де шлях деміфологізації релігійного тексту і був, власне, апробований. Відсилаючи читача до реалій історії в процесі роз'яснення тих чи інших міфологічних сюжетів та образів з талмудичних трактатів, Олесницький доволі прозоро натякає на можливість та необхідність такої деміфологізації [8, 8, с. 290–295].

Так бачимо формування доволі парадоксальної, але евристично плідної ситуації: «єврейський міф», не ангажуючи ідейно, релігійно, політично своїх дослідників з середовища православної професури, раніше, ніж сама Біблія, став тут предметом наукового (порівняльного та історико-критичного) аналізу, об'єктом застосування тих методів, які в новочасній Європі випрацьовувалися первісно якраз на біблійному та історико-церковному матеріалі [4, с. 202–203].

Проф. Олесницький, як було зазначено, уславився і як автор ґрунтовних ісагогічних та екзегетичних праць та низки оригінальних гіпотез у цій царині. Деякі з них (наприклад, гіпотеза про те, що книги 1–2 Параліпоменон були джерелами для книг 1–4 Царств), втратили своє значення; інші залишаються актуальними і донині. Зокрема, Олесницький не лише оглянув усі ісагогічні теорії про старозавітну книгу Пісня над піснями [20],

а й запропонував власну версію її алегорично-символічної екзегези, згідно з якою, стосунки «нареченої» та «нареченого» в цій книзі є символом зв'язку Святої Землі та сонця, а з тим – богообраного народу та його царя-Месії.

Цікавим та повчальним буде звернутися до «зрілого» етапу наукової активності Я. Олесницького як біблійного археолога, коли формувався та увиразнювався його особистий методологічний базис, а разом з тим – і теоретичний базис вітчизняної біблійної археології. Найкритичнішим аспектом цього увиразнення була зустріч православної церковної традиції з раціоналістичною біблійною критикою, базованою на підходах, методах та прийомах новоєвропейської науки. У царині, фаховій для Я. Олесницького, ця зустріч спричиняла критичний конфлікт між перспективою еволюції біблійної археології як церковно-апологетичної дисципліни (що межує з церковною археологією) та можливостями її розвитку як дисципліни науково-історичної. Вчений порушував важливі наукові проблеми, зокрема: визначення та оцінки автентичності археологічних знахідок, що претендують на роль артефактів біблійної історії; репрезентації, обґрунтування та інтерпретації історичних свідчень в процесі висунення та доведення наукових гіпотез [13; 14].

Говорячи про загальні методи представлення археологічних даних та доведення історичної достовірності артефактів, Олесницький відзначав необхідність а) досліджувати обставини відкриття пам'яток та обґрунтовувати дійсність такого відкриття; б) досліджувати пам'ятки на автентичність з боку історичного, археологічного та палеографічного. При цьому Олесницький тримався досить відкритого та гнучкого «критерію достатності» для залучення того чи іншого відкриття до наукового обігу: відкриття, як би дивно вони не виглядали, мають бути прийняті, якщо не буде доведена їхня підробка. Проте таке залучення має перевірятися виправданим науковим сумнівом, який, проте має виключати упередженість в оцінці даних та має бути зміцнений аналізом логічної та фактичної можливості із застосуванням методів аналізу, індукції та дедукції, аналогій. Цікавим є також вказування дослідника на потребу при збиранні та обробці археологічної інформації враховувати культурно-антропологічний та психологічний чинники, що фактично відбивають типову для археологічних досліджень зустріч культурних та цивілізаційних світів не лише в діахронічному, але й у синхронічному аспектах. Загальною є вимога фактологічного обґрунтування гіпотез і взагалі теоретичних тверджень.

Вимоги та критерії, які можна було б віднести до спеціальних, формулюються Я. Олесницьким у тісному зв'язку з конкретними пізнавальними ситуаціями. Це: докладний аналіз «спеціальних археологічних ознак»; визначення відповідності ознак артефактів до свідчень стародавніх джерел, де зафіксовані конкретні типи культурної та релігійної ідентичності (наприклад релігійна символіка, зафіксована у біблійних текстах); ретельне тестування змісту та символіки артефактів на відповідність до їхнього культурно-релігійного контексту, ідей та символів стародавньої культури, зафіксованих в інших джерелах, а також вимога повноти та репрезентативності свідчень та посилянь на джерела (як-от на Біблію) як запорука коректного обґрунтування тих чи інших оціночних тверджень щодо смислу та символіки віднайдених артефактів. У зв'язку з цим, важливим є тест на наявність символічних аналогій у стародавніх пам'ятках різних культур, при проведенні якого та при витлумаченні можливих аналогій доречним буде застосування порівняльно-міфологічного аналізу. В конкретному випадку спеціальних (палеографічних) досліджень вага вимоги враховувати іншопольовні впливи значно зростає. Також Олесницький твердить про необхідність визначати як типові, так і особливі при ідентифікації знахідок – як відповідність типовим знахідкам у різних місцях певного регіону, так і специфічні ознаки форми та стилю, що виявляються при зіставленні з стародавніми та сучасними витворами (що є особливо важливим у випадку з ймовірними підробками. Заслуговує на увагу приклад застосування статистичного аналізу палеографічних даних з метою визначення ступені достовірності, або мовної автентичності твору-напису («ступені його спорідненості мові»). Нарешті, важливою герменевтичним принципом є вимога урахування культурно-психологічних особливостей сприйняття та оцінки певних ідей та символів стародавньої культури представниками теперішньої культурної доби (у випадку аналізованих Олесницьким сюжетів – то була «вікторанська» Європа).

Звернемо увагу також на цікаву, скажімо так, «герменевтику археологічної реконструкції», яку розгортає Олесницький, аналізуючи пересічні сюжети тодішньої археології Палестини. Цікавість цієї «герменевтики» хоча б у тому, що вона формульована з позицій власного дослідницького досвіду кількох наукових подорожей-експедицій до Святої Землі, відповідним чином описаного. У зауваженнях вченого бачимо: критичне заперечення спекулятивності у наукових твердженнях; запе-

речення інтерпретацій, базованих на зовнішніх аналогіях, довільних ономастичних та етимологічних асоціаціях; заперечення некритичного застосування легенд та сказань для наукових пояснень; критику довільної дедукції; критику еклектики та відсутності послідовності в оперуванні фактами. Вчений демонструє принципову критичність – та водночас принципову відкритість до нових даних, відмову від будь-якого «заключного слова», готовність до появи нових обставин, що здатні по новому висвітлити попередні факти [5, 78–80].

Непересічним залишається значення діяльності Я. Олесницького як гебраїста та текстолога, у царині вивчення Біблії оригінальними мовами. Зокрема, він дослідив засобами біблійної історичної й текстуальної критики деякі важливі моменти становлення давньоєврейського біблійного тексту [17]. Вивчаючи засобами біблійної літературної критики важливі моменти становлення художньо-поетичної форми давньоєврейського тексту Святого Письма [10], Олесницький спромігся висунути власну концепцію старозавітної поетики, ґрунтовану на здобутках тогочасних культурологічних, мовознавчих та літературознавчих студій та ретельному аналізі критичного апарату (зокрема проєкції та системи акцентуацій) масоретської традиції [6, с. 54–59].

Поряд із друкованими працями проф. Я. Олесницький залишив значну рукописну спадщину, що містить чорнові версії опублікованих творів, численні дослідницькі та навчально-методичні матеріали – зокрема, дослідження П'ятикнижжя та інших старозавітних книг; чернетки коментованих перекладів псалмів, проповідей і повчань; розлогий корпус підготовчих матеріалів до фундаментальних монографій Олесницького з біблійної археології; плани та конспекти лекцій з біблійної археології та єврейської граматики [26–40].

У творчості проф. Я. Олесницького, який був «вченим у справжньому сенсі цього слова», людиною, для якої «не існувало жодних інших інтересів, крім наукових» [43, с. 310], сполучалися широка ерудиція, знання давньоєврейської, арабської, сирійської та інших класичних і нових мов із тонким критичним чуттям, схильністю до дослідницького пошуку, постановки і вирішення нових наукових проблем, широких теоретичних узагальнень.

Я. Олесницький репрезентував «базову», «станову» генерацію київських біблієзнавців кінця ХІХ – початку ХХ ст., відігравши провідну роль не лише у формуванні специфіки дослідницького дискурсу, але й ставши ключовою фігурою в системі

«вчительства-учнівства», у становленні тут механізму трансляції наукового досвіду. Вчений і педагог, що створив цілий напрям у вітчизняному біблійстві, він залишив плеяду обдарованих учнів (професори єп. Василій (Димитрій Богдашевський), Володимир Рибінський, прот. Олександр Глаголев та ін.), які славили КДА на ниві біблійної науки.

1. Булатов С. Состояние иудейских ремесленников во времена земной жизни Иисуса Христа // ТКДА. – 1883. – № 8. – С. 616–647; № 9. – С. 83–109;
2. Булатов С. Древнееврейские монеты // ТКДА. – 1884. – № 10. – С. 223–247; № 11. – С. 305–343; 1885. – № 3. – С. 384–412; № 6. – С. 255–294; № 7. – С. 420–434; № 8. – С. 582–595; № 12. – С. 601–656.
3. Головащенко С. І. «Правила для руководства при составлении объяснительных примечаний к русскому тексту Библии» Я.О. Олесницького: передісторія російської тлумачної Біблії // Наукові записки НаУКМА. Т. 50. Філософія та релігієзнавство. К., «КМ Академія», 2006. – С. 56–63.
4. Головащенко С. І. Талмудическая мифология в свете библейской критики: А. Олесницкий (одна из страниц истории библеистики в Киевской духовной академии XIX – нач. XX ст.) // От Библии до постмодерна: Статьи по истории еврейской культуры. Библейские исследования. Еврейская мысль. – М. : Книжники ; Текст, 2009. – С. 196–203.
5. Головащенко С.І. До питання про становлення в Київській Духовній Академії біблійної археології як науки: досвід Я.О. Олесницького // «Київська Академія». – Випуск 5. – К., КМ Академія, 2008. – С. 73–81.
6. Головащенко С. І. З історії літературної критики Біблії в Київській духовній академії: Яким Олесницький та його «Ритм и метр ветхозаветной поэзии» [Текст] / С. І. Головащенко // Наукові записки НаУКМА. – Т. 89 : Філософія та релігієзнавство. – К. : «ПУЛЬСАРИ», 2009. – С. 54–59
7. Головащенко С. І. Олесницкий Яким Олексійович // Київська духовна академія в іменах : 1819–1924 : енциклопедія : в 2 т. / упоряд. і наук. ред. М. Л. Ткачук ; відп. ред. В. С. Брюховецький. – Т. 2 : Л–Я. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2016. – 1004 с. : іл. – С. 332–336.
8. Олесницкий А. Из талмудической мифологии. // ТКДА. – 1870. – № 1. – С. 149–209; № 2. – С. 402–444; № 4. – С. 201–244; № 8. – С. 273–327.
9. Олесницкий А. Древнееврейская музыка и пение. // ТКДА. – 1871. – № 11 – С. 107–161; № 12. – С. 368–417.
10. Олесницкий А. Ритм и метр ветхозаветной поэзии. // ТКДА. – 1872. – № 10. – С. 242–294; № 11. – С. 403–472; № 12. – С. 501–592.
11. Олесницкий А. Святая Земля. Отчет о командировке в Палестину и прилегающие к ней страны. Часть I–я. Иерусалим и его древние памятники (со многими рисунками в тексте). // ТКДА. – 1875. – № 2. – С. 215–371; № 3. – С. 481–569; № 4. – С. 93–192; № 6. – С. 511–587; № 7. – С. 107–160; № 12. – С. 275–350. Часть II–я. Замечательнейшие по древним памятникам места Иудеи (вне Иерусалима), Самарии, Галилеи верхней и нижней, Финикии и ливанской области. // ТКДА. – 1876. – № 1. – С. 50–111; № 5. – С. 336–410; № 8. – С. 249–276; № 10. – С. 17–72; 1877. – № 2. – С. 335–379; № 3. – С. 441–468; № 5. – С. 262–300; № 12. – С. 463–524; 1878. – № 2. – С. 249–298; № 4. – С. 48–97; № 6. – С. 427–501; № 9. – С. 505–589.
12. Олесницкий А. Судьбы древних памятников св. земли (Речь, произнесенная в торжественном собрании Киевской Духовной академии 28-го сент. 1875 г. // ТКДА. – 1875. – № 11. – С. 1–21.
13. Олесницкий А. Путешествие одного египтянина в Палестину, Сирию и Финикию в XIV в. пред Р.Хр. (новый источник для библейской географии) // ТКДА. – 1876. – № 3. – С. 452–509.

14. Олесницький А. Вопрос о новейших открытиях моавитских древностей (с рисунками) // ТКДА. – 1877. – № 10. – С. 2–78.
15. [Олесницький А. А.] «Правила для руководства при предполагаемом составлении в Киевской духовной Академии объяснительных примечаний к русскому тексту Библии (учительных книг), составленные, по поручению Совета Академии, экстраординарным профессором Ак. Олесницким» // Протоколы заседаний Совета Киевской духовной Академии за 1876/77 уч. год // Труды КДА. – 1877. – Т. III. – Приложение. – С. 231–237.
16. Олесницький А. Гробница Аарона на реке Ор // ТКДА. – 1879. – № 3. – С. 356–371.
17. Олесницький А. Тенденциозные корректуры иудейских книжников (софери-мов) в чтении Ветхого Завета // ТКДА. – 1879. – № 5. – С. 3–54.
18. Олесницький А. Государственная летопись царей иудейских, или книги забытые (Παραλειπομένα) // ТКДА. – 1879. – № 8. – С. 393–479; № 12. – С. 415–462.
19. Олесницький А. Государственная израильская летопись, или книга царей Херема // ТКДА. – 1880. – № 5. – С. 3–83.
20. Олесницький А. А. Книга Песнь Песней (Шир га-Ширим) и ее новейшие критики // Труды КДА. – 1881. – т. I. – № 4. – С. 367–451; т. II. – № 5. – С. 45–77; № 7. – С. 255–323; т. III. – № 12. – С. 405–465; 1882. – т. I. – № 1. – С. 1–44; № 3. – С. 171–201; т. II. – № 6. – С. 190–207; т. III. – № 9. – С. 3–51.
21. Олесницький А. А. Книга Притчей Соломоновых и ее новейшие критики. // Труды КДА. – 1883. – т. III. – № 11. – С. 333–395; № 12. – С. 535–616. (окреме видання) К., 1884
22. [Олесницький А. А.] Отзыв доцента Акима Олесницкого о сочинении «Происхождение книги Иова», представленном Ректором и ординарным профессором Академии архимандритом Филаретом для получения степени доктора богословия / Протоколы заседаний Совета КДА за ноябрь и декабрь 1872 года. 28 ноября // ТКДА. – 1873. – № 3. – С. 173–181.
23. [Олесницький А. А.] Отзыв экстраординарного профессора Акима Олесницкого о сочинении Ф. Покровского «Критичний разбор сочинения Евальда «Alterthümer des Volkes Israel» [написанном на ученую степень кандидата богословия] / Протоколы заседаний Совета КДА за июнь 1873 года. 8 июня // ТКДА. – 1873. – № 11. – С. 471–473.
24. [Олесницький А. А.] Отзыв экстраординарного профессора Киевской дух. Академии Акима Олесницкого о сочинении экстраординарного профессора той же Академии Ст. Сольского, представленном на степень доктора богословия, под заглавием: «Сверхъестественный элемент в новозаветном Откровении по свидетельствам евангелий и посланий апостола Павла» / Протоколы заседаний Совета КДА. 1877 года 9 сентября // ТКДА. – 1878. – № 5. – Приложение. – С. 87–96.
25. [Олесницький А. А.] Отзыв экстраординарного профессора Ак. Олесницкого о сочинении студента IV курса Арсения Царевского, представленного на степень магистра богословия, под заглавием «Происхождение и состав 1 и 2 кн. Паралипоменон» / Протоколы заседаний Совета КДА. 1878 года 13 июня // ТКДА. – 1878. – № 12. – Приложения. – С. 520–524.
26. Олесницький А. А. Книга Иова. Исследование [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1783. – 9 зош.
27. Олесницький А. А. Книга Песнь Песней Соломона. Черновик исследования [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1777.
28. Олесницький А. А. Книга Притчей. Исследование по Деличу, Берто и Геф [Рукопис] / А. А. Олесницький. – ІР НБУВ. – Ф. 160. – № 1776.
29. Олесницький А. А. Книга пророка Иеремии. Исследование [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1779.
30. Олесницький А. А. Книга пророка Исаии. Исследование [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1783. – 10 зош.
31. Олесницький А. А. Лекции проф. А. А. Олесницкого по еврейскому языку, читанные студентам словесного отделения I курса киевской академии 1888–9

- академическом году, записанные студентом П. Кудрявцевым в четверть, на 57 стр. [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – ДА – Ф. 811. – № 1794. – 57 арк.
32. Олесницький А. А. О библейских животных [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1801.
33. Олесницький А. А. О Псалтыри. Статья [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1775. – 16 зош.
34. Олесницький А. А. Обычаи и нравы древних евреев (70–80 гг. XIX в.). Материалы к монографии. 533 л. [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1795 – 533 арк.
35. Олесницький А. А. Переводы Ветхого Завета. Исследование. [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1782. – 8 зош.
36. Олесницький А. А. Признаки пришествия Мессии по Талмуду (II пол. XIX ст.) [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1802. – 2 арк.
37. Олесницький А. А. Программа лекций по библейской археологии для студентов Киевской дух. академии 1892–1896 [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1797. – 7 арк.
38. Олесницький А. А. Программа по еврейской грамматике (2 пол. XIX ст.). Черновик [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1796. – 2 арк.
39. Олесницький А. А. Псалмы I–IV. Перевод с комментарием. Черновик [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1805. – 4 арк.
40. Олесницький А. А. Пятикнижие. Исследование. [Рукопис] // ІР НБУ ім. В. І. Вернадського. – Ф. 160. – № 1781. – 14 зош.
41. Руководство к библейской археологии. Часть I. Богослужбные отношения израильтян. Карла Фридриха Кейля. Пер. с нем. под ред. А. Олесницкого // ТКДА. – 1871. – № 12. – С. 1–48; 1872. – № № 1,3,7,9,11,12. – С. 49–288; 1873. – № № 1–7, 9–12. – С. 289–464; 1874. – № № 1–7. – С. 465–592. Часть II. Гражданственно-социальные отношения израильтян // ТКДА. – 1874. – № № 9, 11. – С. 1–32; 1875. – № № 2–4, 6–8, 10, 12. – С. 33–208; 1876. – № № 2, 4–10, 12. – С. 209–384.
42. Рыбинский В. П. Древнееврейская суббота // ТКДА. – 1891. – № 11. – С. 398–434; № 12. – С. 545–595; 1892. – № 2. – С. 230–273; № 3. – С. 387–404; № 4. – С. 546–587; № 6. – С. 304–342; № 9. – С. 116–141.
43. Рыбинский В. П. Профессор Аким Алексеевич Олесницкий (Некролог) // ТКДА. – 1907. – № 10. – С. 308–322.